

Г.Д. БЕРЕГОВА (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії і соціально-гуманітарних наук)

Херсонський державний аграрний університет, Херсон

gberegova@meta.ua

ГІЛОЗОЇЗМ І СЛОВ'ЯНСЬКА МІФОЛОГІЯ

Статтю присвячено філософському аналізу слов'янської міфології, у якій криються витоки ставлення людини до природи як живої одухотвореної матерії. У роботі акцентовано увагу на дотичності теорії гілозоїзму до слов'янської міфології та розглянуто антеїзм як визначальну рису української ментальності. Накреслено перспективи використання та практичну значущість гілозоїстичних знань для навчально-виховного процесу майбутніх фахівців вітчизняної сільськогосподарської галузі.

Ключові слова: первісна культура, слов'янська міфологія, анімізм, гілозоїзм, антеїзм, ментальність, космічно-планетарний світогляд, природовідповідність.

Постановка проблеми

Актуальність звернення до філософського аналізу гілозоїзму як теорії живої природи й зокрема землі в слов'янській міфології, окреслення антеїзму як різновиду гілозоїзму й визначення праксеологічного аспекту гілозоїстичних знань у системі світоглядних переконань визначена необхідністю перегляду старих стереотипів навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України та створення нової результативної системи підготовки високоосвічених спеціалістів, що відповідає вимогам сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Слід зазначити, що філософське осмислення питань міфологічного світогляду й первісної культури достатньо висвітлювалися вітчизняними науковцями (В. Андрущенко, М. Попович, Л. Тишевська, І. Тюрменко, О. Шевнюк, В. Шейко, О. Шинкарук й ін.), хоча воно носить в основному етнокультурний характер (І. Бондаревич, В. Войтович, В. Демяненко, В. Куєвда, А. Сокирко, А. Ставицький й ін.). Дослідження сучасних науковців спираються в основному на вчення представників різних шкіл у вивченні міфології: лінгвістична (Я. та В. Грім, А. Кун, В. Манхардт, М. Мюллер, Ф. Буслаєв, О. Потебня), антропологічна (Е. Тайлор, Г. Спенсер, Дж. Фрезер, Б. Малиновський, Л. Леві-Брюль, Е. Дюркгейм), символічна (Е. Кассіер, О. Фрейденберг), психоаналітична (К. Юнг, З. Фрейд), структуралістська (К. Леві-Строс, Дж. Дюмезіль), що дали змогу виділити основні риси міфосвідомості з превалюванням суцільного олюднення навколишнього природного середовища та намаганням пояснити світ за допомогою звичних антропоморфних образів. Торкаються проблеми світоглядних орієнтацій молоді й сучасні дослідники у галузі філософії освіти (В. Андрущенко, А. Бичко, А. Запісоцький, І. Добронравова, С. Клепко, К. Корсак, М. Култаєва, М. Левківський, В. Лутай, М. Михайлов, М. Михальченко,

Н. Сухова, В. Пазенок, Н. Піщулін, І. Передборська, Ю. Огородников, В. Шевченко й ін.), висвітлюючи й по-філософськи обґрунтовуючи продиктовані часом парадигми навчання й виховання. Однак шляхи вироблення космічно-планетарного ставлення до природи як до живої істоти, глибоко укоріненого в людській природі й виявленого у слов'янській міфології, сучасними науковцями не відшукувались.

Мета статті

Необхідність філософського осмислення раціонального зерна гілозоїзму як вчення про живу природу та його зв'язку зі слов'янською міфологією з урахуванням системних трансформацій вітчизняного соціально-культурного простору на фоні переходу до постіндустріальної фази розвитку світової спільноти й зумовила мету цієї роботи.

Виклад матеріалу

Звернення до джерел слов'янської міфології дозволяє зосередитися на механізмах успадкування й творення української етнокультурної моделі, підвалинах образу світу й етнокультурної психічної реальності з метою вироблення нового, космічно-планетарного світогляду особистості та гармонізації сучасного суспільного життя, оскільки сучасні синергетичні проникнення у підвалини духовного життя людини (особливо завдяки використанню міждисциплінарних підходів) все більше запевнюють нас, як стверджує В. Куєвда, у тому, що «всі ми з міфу й ніколи з ним не поривали» [6, с.8]. Саме міф, на думку І. Пасько, «постає як перетин колективного несвідомого і культури, поєднуючи ірраціональне з інваріантною логікою позачасового буття етносу, поєднуючи несвідомі чуттєві ваблення з чітко вербалізованими імперативами» [6, с.6]. Міфічна парадигма світу детермінує буття людини й етносу, що зовні не відчувається, але без цієї детермінації вони б виявились беззахисними перед викликами часу. Міф консолідує етнос, виокремлює його природний і соціальний топос, регулює внутрішні й зовнішні екзистенціали буття, тобто постає як універсальний спосіб організації, регуляції та адаптації життя етносу. У міфі криються сакральні глибини світогляду наших пращурів – поглядів, переконань, вірувань, ідеалів. Архетипи колективного несвідомого формувались у первісній культурі, і ця архітектоніка давнього духу, ця панпсихіка народу нікуди не зникла, а втілила себе в етногенетичних парадигмах історичної пам'яті та соціальних імперативів. Формули архетипів є опредметненими в ментальних структурах традиційності, звичаєвості й етосі, феноменах комунікативності та світобачення, адже пам'ять про архаїчні пласти культури зберігається в людині – у кризових ситуаціях вона повертається в первісні стани свого існування, і тоді її інстинкти виходять назовні у вчинках, настроях, поглядах.

Первісна людина не відокремлювала себе від природи, оскільки це б позбавило її засобів існування, відчуття належності цілому, тотожності роду, віднімало сенс існування: природа в уяві людини жива, розумна, а земля, небо, рослинний, тваринний світ – родинно споріднені між собою істоти. Так виникає анімалізація (одухотворення) та антропоморфізація

Гілозоїзм і слов'янська міфологія

(олюднення) предметів і явищ природи, надприродних істот (духів, богів) – персоніфікація сил природи. Віра в наявність духів (душ), що покидають людське тіло в момент смерті та, будучи безсмертними, подорожують тілами людей, тварин і рослин, одержала назву «анімізм». Слід зазначити, що в родовому суспільстві всі речі мали свого надприродного двійника – душу, а тому першопочаткові погляди на душу переносяться надалі на природу взагалі. Однак на зміну анімізму, що персоніфікує природу, і панпсихізму, котрий приписує певну форму свідомості чи відчуття всій матерії, прийшли вчення, у яких природа осмислювалася як єдине матеріальне ціле, наділене життям. Оскільки земля, вода, повітря, рослинний світ (вся природа) мислилися як живі істоти, то, відповідно, і вони наділялися душею й такими ж відчуттями, як і людина: сприйняття, розуміння, почуття, передача інформації, енергетичний обмін тощо. Так анімістичні уявлення прадавніх людей, котрі одухотворювали природні сили й окремі природні явища, послуговували витокami філософського гілозоїзму

[5, с.75]. Гілозоїзм (від грец. $\epsilon\lambda\eta$ - матерія і $\zeta\omega\eta$ - життя) виникає як

натурфілософська концепція у вченнях переважно ранніх грецьких філософів, що заперечували існування межі між «живим» і «неживим» та припускали сутність життя іманентними властивостями праматерії [10]. Ідеї гілозоїзму як вчення про живу природу близьке світоглядним позиціям як праукраїнців, так і їх нащадків, вони глибоко вкорінені в українську ментальність, що сягає ще часів дохристиянського періоду й досить повно виражена в українській міфології. Українська міфологія як одна з ланок загальнослов'янської та світової міфології сягає своїм корінням у дохристиянські часи й ґрунтується, безумовно, на віруваннях анімістично-магічного характеру.

Основним писемним джерелом про слов'янські племена VII-X ст. та їх вірування є літопис «Повість временних літ». З-поміж давньогрецьких авторів, які залишили відомості про слов'ян, виділяється Геродот, автор відомої «Історії», який свого часу подав комплексну картину природи, населення, господарства, побуту і культури земель, що простіралися від Істри (Дунаю) до Танаїса (Дону). В інших античних авторів (Гіппократ, Діодор Сицилійський, Страбон, Птолемей) можна знайти описи подій або окремих аспектів життя племен, розселених на території сучасної України і суміжних земель. Ще відомішими авторами є Прокопій Кесарійський, візантійський імператор Маврикій, патріарх Фотій, імператор Костянтин Порфирородний, візантійський хроніст Лев Діакон. Цінними є і свідчення арабських авторів IX-XI ст., які повідомляють, що слов'яни в ті давні часи були великими народами, заселяли величезну територію та виконували помітну роль у тодішніх міжнародних політичних і економічних відносинах [9, с.16]. Світогляд давніх слов'ян, зорієнтований на єдність з природою,

визначило хліборобство, що вимагало тривалої осілості. Праукраїнці жили патріархальним родовим життям, переважно сільським серед свого поля (давнє слово «село» – поле). Вони обожнювали всі сили природи, вірячи в духів, які супроводжували людину від її народження до смерті, що й стало основою язичництва.

В основі давньої слов'янської міфології були реальні образи, які людина брала з природи. Найдавніші міфи мали геоморфічні форми: небо – це поле, море, на якому розташовані сонце, місяць, зорі; хмари здавалися лісами, дібровами, скелями; сонце – це сокол тощо. Пізніше вони стали антропоморфними. Основними силами природи у слов'янських віруваннях, що персоніфікувалися, були сонце, вогонь, вода та земля.

Сонце. Слов'яни були сонцепоклонниками, оскільки сонце вважали джерелом і головним двигуном усього живого на землі, обожнювали його та приносили йому пожертви. У святковому ритуалі слов'ян було багато сонячних емблем: вогняний кінь біжить по небу, яйце-сонце – джерело зародження життя, Андріївська «калита» тощо. Залишки солярного світогляду часто зустрічаємо й у народній традиційності. Люди вірили, що природа може допомагати або шкодити людині, а отже, з нею треба налагоджувати стосунки, і якщо сонце закривала тьма, це обов'язково вважалося вісником нещастя. Коли сонце заходило, його проводжали із сумом і страхом, тому захід став недобрим місцем, а схід – це добра сторона, де вічна весна, світло й тепло.

Вогонь. Дуже рано люди пізнали силу вогню й обожнили його. Домове вогнище зберігає щастя в домі. Вогонь святий праведний, тому в давні часи ним здійснювався суд Божий. Блискавку вважали небесним вогнем, який посилається на кару людям, тому не можна було нічим загасити пожежі від неї, хіба тільки молоком. Давнє пошанування вогню та віра в його очищувальну силу перейшли за християнських часів на церковні свічки.

Земля. У великій пошані у слов'ян завжди була земля, хоч окремою персоніфікованою богинею не стала. Вираз «мати сира земля» дуже давній і загальновідомий. Слов'яни вважали землю найвірнішим свідком, тому на доказ правди годилося їсти або цілувати землю, земля багата не тільки тим, що родиться на ній, а й тим, що на ній або в ній перебуває. Тому загальновідоме слов'янське ставлення до скарбів. Величезна кількість поетичних легенд і сказань дійшла до нашого часу про чудодійний цвіт папороті, який може розкрити ті скарби.

Вода. У слов'ян відоме було поклоніння воді, вони приносили жертви річкам, озерам, болотам, колодязям тощо. Воду вони вважали сонцевою сестрою і вірили, що вода буває жива і мертва, цілюща і безсила, може додавати сил, або, навпаки, відбирати їх: це збереглося в старих і різноманітних обрядах купання, обливання, збирання роси тощо. Особливо цілющою вважається вода з того місця, де сходяться до купи три річки. Язичники освячували воду, проливаючи її через полум'я. За народними віруваннями сльози теж мають очищувальну й цілющу силу. Вода у слов'ян

була символом розмноження й парування, тому шлюби вони часто брали над водою. Вірили також у віщу силу води, тому використовували її при ворожінні.

Анімістичний світогляд, будучи основою всіх вірувань давніх слов'ян, глибоко проник у сьогодишню мову: ми говоримо «сонце сходить» («заходить», «сідає»), «ударив грім», «буря виє», надаючи природним явищам властивостей, притаманних людині [9, с.25]. Поступово геоморфічні міфи заступаються антропоморфічними. Народ створює генерації богів з повними родами, цілий світ духів, який оточував людину у повсякденному житті. Різні сили природи у світоглядних уявленнях давніх слов'ян уособлювали боги, яким наші пращури не тільки надавали людської подобі, а й уособлювали, персоніфікували, наділяли особистими рисами. Так, образ великої Богині завжди зливався з символами життя й плодючості, з деревом, квітами, сонцем і різними живими сутностями: то голова у неї прикрашена вінком із квітів, то в руках вона тримає сонячні диски, то руки її поступово переходять у молоде дерево чи у птаха. Цей образ жінки з піднятими до неба (до сонця) руками, є прообразом Богородиці Оранти, заступниці роду людського, котра в давніх слов'ян звалася Берегинею, Рожаницею.

Властивості людини – її вигляд, звичай, спосіб життя – притаманні й іншим Богам: вони, як і люди, розмовляють, радіють, гніваються, люблять, веселяться. Українському політеїзму притаманні уявлення про ієрархію надприродних сил. Численні боги відтіснялися на другий план володарями природи та суспільності – богами неба, землі, сонця, води, ремесел, війни тощо – такими й були Перун, Сварог, Дажьбог.

Так, Перун був богом дощу, вогню, грому, блискавки й водночас богом війни (багато в чому нагадував Зевса). У свідомості язичника-землероба Перун наділявся ще й функцією бога родючості, але був і войовничим богом, і «богом над богами». За переказами і легендами, він тримав у руках лук та колчан зі стрілами, чим особливо підкреслювалася його військова функція. Перун мав значення і хліборобського культу, бо весною він відмикав небо, пускав на землю тепло, давав дощ.

Сварог (від санскр. «свар» – небо) вважався богом вітрів, неба, вогню, заліза, ковальства та шлюбу. У певному відношенні Сварог уподібнюється давньогрецьким героям, які були винахідниками ремесел, знарядь праці, адже він винайшов плуга, навчив людей молотити зерно і випікати хліб. Сварог живе серед людей, піклується про них.

Дажьбога вважали сином Сварога, богом сонця, який на зиму ховає живильні промені, а весною знову посилає їх на землю. Зображувався він у вигляді антропоморфного Сонця. Таким чином, Сварог, Перун і Дажьбог позначені неабиякою широтою впливу на явища природи та життя суспільства.

Опікунами природних явищ і виробничої діяльності людини поставали й інші язичницькі боги: Ярило – бог весняних робіт та плотської любові, Велес – бог худоби, чередників і музик, Лель – бог кохання і бджолярства. Особливе місце у пантеоні богів посідали Купало і Коляда: слов'яни

поділяли календарний рік на Коляду (зиму) й Купало (літо). Відповідно, Купало був богом родючості, врожайного літа, лікарських рослин і добробуту, а Коляда – богиня неба, дружина Даждьбога й мати Сонця.

Слід додати, що старослов'янський бог скотарства, ремесла та творчості Велес згаданий у докириличному рукописі «Велесова книга», автентичність якого й нині не визнана остаточно. Міфологему старослов'янських релігій, викладену у «Велесовій книзі», прочитав і прокоментував ужгородський дослідник Б. Яценко. Рукопис, на думку дослідника, подаючи життя та героїчну боротьбу слов'янських народів, виховує пошану до рідної землі, а також свідчить, що наші далекі пращури мали розвинене почуття людської гідності, патріотизму, вміли «любити світ зелений і життєдайний, любити друзів своїх і бути мирними між родами» [2]. Священну любов до рідної землі давні слов'яни підтверджували вмінням її боронити, завдяки чому й вижили, славлячи радість і вічність живого життя в образі Ярила-Сонця. Спираючись на дослідників, можна стверджувати, що «Велесова книга» як літературна пам'ятка історії та духовної культури українського народу дохристиянського періоду збагатила знання про життя та світогляд давніх українців, висвітливши маловідомий нам період (XII ст. до н.е. – IX ст. н.е.). Отже, літературні пам'ятки свідчать, що світогляд праукраїнців не був бідним – охоплював усі сфери життя та носив практичний характер. Міфологія як сукупність переказів про явища природи та соціального життя в образно-наочній формі ілюструвала прагнення людини пояснити й упорядкувати оточуючий світ, розкрити єдність людини та природи, а міфологічна спадщина давніх слов'ян постала й продовжує поставати активним чинником творення світоглядних позицій українців, і саме в ній, на нашу думку, слід шукати витoki української ментальності, що слугує підґрунтям для формування космічно-планетарного світогляду людини майбутнього.

Українська ментальність, на думку В. Дем'яненка, охоплює основні системотворчі ознаки українського народу: інтровертність, індивідуалізм, емоційність і кордоцентричність [3, с.94]. Формування цих рис пояснюється багатьма причинами, серед яких і своєрідність праці на родючих українських землях з покоління в покоління чисельно малими групами (звідси – індивідуалізм), перебування українського народу з давніх часів у ворожому оточенні кочового степу (гострі емоційні переживання, життєлюбність, поетичне сприйняття природи, пріоритет «серця» над «головою» – кордоцентризм з домінуванням екзистенційних мотивів. Однак на роль особливої складової української ментальності небезпідставно претендує антеїзм, що тяжіє не до ідеального світу абстрактних теорій, а філософського пошуку правди та смислу життя, оскільки несе в собі риси, що поєднують прагнення задовольнити духовні й матеріальні потреби людини. Безперечним є те, що найпершим джерелом формування емоційно-чуттєвої сутності українців є земля: архетипи матері-землі глибоко вкорінені у свідомість українського населення. Емоційне та шанобливе ставлення до землі на світоглядно-ментальному рівні знайшло своє виявлення у вигляді

антеїзму, що бере свою назву й значення з давньогрецького міфу про Антея [8, с.11]. Антей (грец. Ανταίος) – велет, що черпав свою незбориму життєву силу від матері Геї – землі. Він змушував усіх подорожніх боротися з ним і перемагав їх. І ніхто не знав, звідки велет брав під час боротьби все нові й нові сили. А таємниця була такою: коли Антей відчував, що починає втрачати сили, він торкався землі – своєї матері, великої богині Геї, і його сили відновлювалися. Однак Антей був переможений Гераклом: під час битви кілька разів Геракл валив велета на землю, а від цього сили в Антея тільки додавалися; і раптом могутній Геракл підняв Антея високо в повітря, той, не маючи прямого (фізичного) контакту з землею, знесилився, і Геракл убив Антея [1, с.7].

Філософське осмислення міфу про Антея дає мислячій людині (а саме таким повинні стати майбутні аграрники) усвідомлення глибинної сутності землі та її ролі в житті людини: Антей – символ прив'язаності людини до матері-землі на фізичному та емоційному рівні, який гине від рук Геракла (сили Світового Розуму). Саме тому передусім у селянській, хліборобській свідомості постійно присутній нерозривний емоційний зв'язок людини з матерією (землею), що часто заперечує раціональне осмислення цього феномену. Емоційний зв'язок із землею, розвинувшись як характеристика української душі, поступово виділився в одну з найприкметніших світоглядних настанов, яка формувалася протягом багатьох століть за умов автохтонної (ще з трипільської доби) землеробської культури, яка породжувала в етнічній свідомості українців архетип ласкавої, лагідної неньки-землі, її поетичне бачення, ініціювала обрядовість народного життя. Таке емоційно-шанобливе ставлення до землі, до рідної природи загалом й виявилось в антеїзмі як частині світоглядно-ментального рівня етносу. Ідеї антеїзму набули подальшого розвитку в українській культурі. А. Сокирко стверджує, що вони чітко прослідковуються у культурі Київської Русі. Так, в історіософській концепції Іларіона містяться ідеї «землі Руської», особистої причетності кожного до долі вітчизни [7]. Антеїзм як явище етизації є помітним і в Г.Сковороди: його принцип «сродності» з певною діяльністю можна розглядати як зрощеність із землею – годувальницею людей, яку слід берегти. Одним з яскравих виразників антеїзму був і П.Куліш, котрий через протиставлення «верху – низу» й пов'язані з цим суперечності пояснює поняття «хуторської філософії» і сутність людини. Поняття «хутір» у П. Куліша охоплює розуміння єдності людини з природою, належність до землеробської культури, сільський спосіб життя: тільки сільська людина вирізняється вищим рівнем духовності, заснованим на безпосередньому її контакті з землею. До цієї думки приєднується і М.Костомаров, котрий у праці «Дві руські народності» підкреслює характерні особливості українців, наділяючи їх високою мірою духовності [4, с.64].

Отже, у свідомості українців Земля – досить стійкий символ, що ототожнюється з матеріальним багатством, задоволенням фізичних потреб у їжі й цим самим несе в собі емоційно-сміслову навантаженість, оскільки ще раз підтверджує непересічний для сучасної науки постулат про

Берегова Г.Д., 2012

першопочаткову залученість психічних явищ у кругообіг природи та сучасну значущість ідей гілозоїзму. Вчення про те, що вся матерія є одухотвореною або сама по собі, або шляхом участі у функціонуванні світової душі, виявилось живучим і дійшло до сьогодення у вигляді ідей (як на науковому, так і на повсякденному рівнях) про біоенергетичний обмін між людиною і землею, людиною і рослиною; зчитування інформації з людини водою, цілющі властивості живої (структурованої) і мертвої (не структурованої) води, що має пам'ять; біо- психічно-енергетичне спілкування людини з Всесвітом (Абсолютом, Богом, космосом), що теж «чує» (науково обґрунтована дія молитви як сигналу в космос про допомогу) й багато ін.. Однією з сучасних форм існування ідей гілозоїзму можна назвати явище природовідповідності, що, будучи тісно пов'язаним з міфами та міфосвідомістю, позначає організацію життєдіяльності на засадах повної гармонії з природою та за зразками природи. Сучасний український дослідник В. Куєвда природовідповідність відносить до «малодослідженої психологічної теми імплікації світоглядних, етносоціальних уявлень, динаміки формування та змісту емоційного й раціонального досвіду» [6, с.17]. На думку багатьох учених, ідея природовідповідності повинна стати провідною життєвою настановою, мотиватором гармонії, опредмеченою ментальною спонукою, сукупністю уявлень, образом, що ґрунтуються на прагненні людини досягти найвищого ладу з довкіллям, вибудовуючи своє світорозуміння на системі світовідчуття, формуючи модель своєї поведінки на органічній єдності з природою. І саме така засада людської життєдіяльності забезпечує їй найвищий ступінь самореалізації, а отже, і щасливого життя.

Висновки

Із вище викладеного можна зробити висновки, що саме емоційне та шанобливе ставлення до землі, котре бере початок у слов'янській міфології і знаходить своє виявлення на світоглядному рівні у вигляді ідей гілозоїзму й антеїзму, відповідно, сприяє формуванню специфічних духовних утворень і надзвичайної працездатності й працелюбності українського народу. Крім того, окремі філософські теми й проблеми, пов'язані зі ставленням до землі, води, повітря, сонця (і до природи загалом), вимагають актуалізації й аналізу з метою більш глибокого розуміння й усвідомлення витоків української ментальності, що значно полегшує процес вироблення ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців сільськогосподарської галузі. А це свідчить про принципову зміну статусу та сили впливу теоретично-філософського знання на світоглядні позиції людини майбутнього. Саме такими людьми стануть передусім нинішні студенти-аграрники, майбутні фахівці, котрі працюватимуть із земельними й енергетичними ресурсами країни й планети (земля, вода, повітря, сонячна енергія), і від ціннісних орієнтацій яких безпосередньо залежить повноцінне життя людства й усвідомлення глобальної відповідальності людей за свої дії.

Перспективи подальших наукових досліджень

Безперечно, одним з визначальних стратегічних напрямів створення сучасного національного освітнього простору є необхідність поліпшення освітніх концепцій відповідно до прагнень і можливостей громадян, орієнтованих на розвиток особистості, яка розуміється як конкретна, цілісна людська індивідуальність у єдності її природних і соціальних якостей. У зв'язку з цим перспективи подальших досліджень полягають у виробленні викладачами вищих навчальних закладів таких світоглядних позицій майбутніх аграрників на основі гілозоїстичних ідей, котрі дадуть змогу вирішувати спеціалістам майбутнього важливі проблеми життєдіяльності не тільки українців як представників давньої землеробської традиції, а й усього людства, пов'язані з сільським господарством (перехід від хімічних до біологічних і інтегральних методів захисту врожаю, від екстенсивних до інтенсивних методів господарювання, від монокультур – до полікультур, екологічної оптимізації сільськогосподарського ландшафту тощо) і раціональним землекористування (правильною організацією території, формуванням культурного агроландшафту).

Список літератури

1. Войтович В. Українська міфологія: енциклопедія / В. Войтович – К.: Либідь, 2002. – 664 с.
2. Велесова книга / [у перекладі та літературній інтерпретації Богдана Сушинського]. – Київ-Одеса: Вид. дім ЯВФ, 2004. – 256 с.
3. Дем'яненко В. Ментальні характеристики політичної свідомості українців / В. Дем'яненко // Людина і політика. – 2001. – № 1. – С. 93–99.
4. Костомаров М.І. Дві руські народності / М. Костомаров // Слов'янська міфологія / Упоряд., приміт. І.П. Бетко, А.М. Полотай; вступна ст. М.Т. Яценка. – К.: Либідь, 1994. – 384 с.
5. Краткий философский словарь / Кириленко Г.Г., Шевцов Е.В. – М.: Философское общество «Слово»: ЭКСМО, 2003. – 480 с.
6. Куєвда В. Міфологічні джерела української етнокультурної моделі: психологічний аспект: Монографія / В. Куєвда. – Донецьк: Український культурологічний центр, Донецьке відділення НТШ, 2007. – 264 с.
7. Сокирко А. Ментальні особливості української філософської думки доби романтизму: антеїзм / Сокирко А. // Вісник Львівського університету: Філософські науки. – 2007. – Вип. 10. – 222-228.
8. Словник античної міфології / [Упоряд. Козовик І.Я., Пономарів О.Д.]. – Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2006. – 312 с.
9. Слов'янська доба / Шейко В.М., Тишевська Л.Г. Історія української культури // [Наук. ред. В.М. Шейко]. – К.: Кондор, 2010. – 264 с.
10. Что такое Гилозоизм? Значение и толкование слова gilozoizm, определение термина / Крупнейший сборник онлайн-словарей; [Интернет-ресурс]. – www.onlinedics.ru/slovar/fil/g/gilozoizm.html.

Надійшла до редакції 10.04.2012р.

Г.Д.БЕРЕГОВАЯ

Берегова Г.Д., 2012

Херсонский государственный аграрный университет, Херсон

ГИЛОЗОИЗМ И СЛАВЯНСКАЯ МИФОЛОГИЯ

Статья посвящена философскому анализу славянской мифологии, в которой кроются истоки отношения человека к природе как живой одухотворенной материи. В работе акцентировано внимание на отношении теории гилозоизму к славянской мифологии и рассмотрено антеизм как определяющую черту украинской ментальности. Начерчено перспективы использования и практическую значимость гилозоистических знаний для учебно-воспитательного процесса будущих специалистов отечественной сельскохозяйственной области.

Ключевые слова: первоначальная культура, славянская мифология, анимизм, гилозоизм, антеизм, ментальность, космически-планетарное мировоззрение, природное соответствие.

G.BEREGOVA

Kherson State Agrarian University, Kherson

HILOZOYIZM AND SLAVIC MYTHOLOGY

The article is devoted to philosophical analysis of Slavic mythology, in which the origins of human attitude towards nature as a spiritual living matter are concealed. The article emphasizes the relation of the hилоzoizm theory to Slavic mythology and considers anteyizm as a determinant feature of the Ukrainian mentality. The prospects for application and practical significance of hилоzoizm knowledge for teaching and educational process of future professionals of the national agricultural industry are outlined.

Key words: primitive culture, Slavic mythology, animism, hилоzoizm, anteyizm, mentality, space-planetary outlook, nature correspondence.